

Валерія Шульгіна

З ДОСВІДУ МУЗИЧНИХ БІБЛІОТЕК ПОЛЬЩІ

Fryderyk Chopin

2 NOKTURNY OPUS 55

faksimile autografu ze zbiorów Biblioteki Narodowej w Warszawie

BIBLIOTEKA NARODOWA WARSZAWA 1995

Дружні стосунки та обмін досвідом між НБУ ім. В.І. Вернадського та Національною бібліотекою Польщі (Бібліотека Народова - далі БН) сприяють збагаченню обох книгозбірень. Так, фонди НБУ поповнилися переданими бібліотекою Музичної академії ім. Ф.Шопена, Музичним товариством його імені, Спілкою композиторів Польщі документами музичної полоніки, а також подарованими видавництвом «Pro Musica Camerata» різними виданнями (близько 70 од.), зразками бібліографічних описів (БО) та бланків.

Серед подарунків БН - виконана на високому поліграфічному рівні продукція видавництва «Бібліотека народова»: Ноктюрн опус 55 Ф.Шопена, Мазурки в трьох томах (факсиміле з колекції автографів Музичного відділу цієї книгозбірні), журнали «Рух музичний» (1995 - 1996) і цінні каталоги видань творів майстра, його іконографічних та фонозаписів, підібраних Товариством ім. Ф.Шопена, яке ґрунтовно досліджує творчість митця. Спілка композиторів подарувала працю «50 років Спілки композиторів Польщі» (Варшава, 1995); біобібліографічні покажчики творчості сучасних польських композиторів; матеріали міжнародних фестивалів сучасної музики у Варшаві 1994 - 1995 рр. з аудіокасетами. Це дає нам інформацію про сучасне музичне мистецтво Польщі, відомої в світі своїм неперевершеним музичним авангардом.

© Шульгіна Валерія Дмитрівна, Київ, 1996

Від бібліотеки Музичної академії ім. Ф.Шопена передано каталоги видавництва Академії, що відбивають рідкісні фонди бібліотеки (Шопен, віденські класики) і бібліографічний покажчик її видань.

Цінний подарунок отримано від Варшавського видавництва «Pro Musica Camerata» та його головного редактора С.Ситковського. Це - багатотомне видання історії польської музики: Моравська К. Ренесанс 1500 - 1600; Фогель В. Польська фортепіанна музика; видання творів старовинної музики XVII - XVIII ст., псалми, мотети*, органний концерт, реквієм тощо, твори Шопена в уртексті**.

Видання не дублюють фонди сектора нотних видань, дають ґрунтовний довідковий матеріал про польське музичне мистецтво, істотно збагачуючи нотний масив нашої книгозбірні.

Вивчення питань організації фондів музичних відділів кількох бібліотек (Народової, Ягеллонської, Варшавського університету) показало, що в спеціалізовані нагромадження включаються також рукописи й стародруки. Так, у колекції музичних матеріалів БН є п'ять тисяч музичних рукописів, кілька сотень

* Мотет - жанр багатоголосної вокальної музики. Виник у XII ст. у Франції, і до середини XVI ст. залишався найважливішим жанром західноєвропейської духовної та світської багатоголосної музики.

** Уртекст - нотний текст з автографа композитора.

стародруків, 80 тис. друків нот XIX-XX ст. Серед найдавніших рукописів - єдина з польської світської та релігійної музики першої пол. ХУ ст. збірка поголосних творів Миколая з Радома (1410 - 1440), автографи Ф.Шопена, Ю.Ельснера, К.Шимановського, сучасних видатних композиторів В.Лютославського, К.Пендерського та ін.

У музичному відділі Ягеллонської бібліотеки зберігаються автографи фортепіанного концерту В-Дур В.А.Моцарта, менуету з Восьмої симфонії, квартету опус 131 Бетховена, ескізи до IX симфонії та інші унікальні рукописи. Серед стародруків - видання Петруччі творів 1507 р.

Отже, нам видається доцільним зберігати всі музичні документи у фондах одного відділу. Проблема бібліографічного опису різних документів може бути розв'язана в процесі розробки програми цього опису з включенням великої кількості полів.

Каталоги музичних фондів БН складаються з алфавітного каталогу нотних рукописів, алфавітного каталогу друків нотних видань XIX - XX ст. з трьома підсобними картотеками: авторів текстів, ілюстраторів та польських видавців, алфавітного каталогу музикознавчої літератури, предметного каталогу літератури з музики. Тобто, бракує систематичного каталогу друків нотних видань. Доцільно було б і нам запровадити підсобну картотеку ілюстраторів та українських видавців. Систематичний каталог у БН втілюється в електронному варіанті. Всі підрозділи цієї установи розробляють програму USMARC для універсального БО різних документів. Так, музичний відділ визначає поля для БО сучасних нотних видань, стародруків і рукописів. Бібліотека працює з фірмою INOPAC, використовуючи правила опису AACR2 (Angle - American Cataloguing Rules 2).

Ознайомлення з програмою БО нотних видань, стародруків і рукописів, а також аудіовізуальних матеріалів USMARC показало її перспективність для сучасної глибокої обробки документів, доцільність використання в умовах НБУ.

БН є членом Міжнародної асоціації музичних бібліотек IAML (International Association of Music Libraries), а також очолює Асоціацію музичних бібліотек Польщі, постійно постачає інформацію з польських бібліотек до «Міжнародного каталогу музичних джерел» RISM (Repertoire international des sources musicales), що реєструє бібліографічні описи усіх музичних видань до 1801 р., включаючи рукописи. Вступ до зазначених організацій значно підвищив статус БН. Дедалі більше колишніх республік СРСР стають членами цих міжнародних організацій. Нещодавно до IAML вступила Естонія.

Як переконує досвід Польщі, доцільно було б організувати в межах Асоціації бібліотек України Асоціацію музичних бібліотек України, що могло б сприяти розробці «Українського нотографічного репертуару» та бази даних музичної україніки. Доцільно також скласти угоду про постачання інформації до RISM, створивши такий центр у нас.

Проведено обмін інформацією про документи полоніки в НБУ і музичної україніки в бібліотеках Польщі. БН передано список видань творів польських авторів другої пол. ХУІІІ - першої пол. ХІХ ст. з фондів НБУ. Від Музичної академії ім.Ф.Шопена для НБУ передано каталог нотних видань, що друкувались у Львові і належать бібліотеці Академії. У БН і книгозбірні

Варшавського університету видано чотири ірмолої* ХУІІІ ст. в нотації київській. Складено список українських композиторів, твори яких є в каталогах БН. Це сприятиме обміну книгами та мікрофільмами.

Вивчення фондів БН показало, що поряд з відомими діячами музичного мистецтва України й Польщі - С.Крушельницькою, О.Міцугою, К.Шимановським - є ще чимало славетних митців, діяльність яких була пов'язана з обома державами. Йдеться про О.Орловського, Р.Палістера, родину Венявських, М.Соколовського, М.Солтиса та ін. Вивчення їхньої творчості збагатить україніку.

Нам удалося зробити ксерокопії деяких документів музичної україніки з фондів БН: Безкоровайний В. В гаю зеленім. - Тернопіль-Львів, 1930; серія видань українських мелодій у виконанні польських співаків Аліни Копоржової, Ніни Долінської та ін.; *Ukrainskie melodie*. - Warszawa: Naklad I. Rzepieckiego [б.р.]; *Ukrainky z Nutoju Tymka Padurty*. - Warszawa: U Hustawa, 1844.

Музичні бібліотеки Польщі зацікавлені в обміні виданнями та мікрофільмами, а передані нам фонди Спільки композиторів України дають змогу здійснювати його. Проведено попередній обмін інформацією з цих питань з п. Піглою (БН), Софією Ольжевською (Музична академія), п. Заморським (Ягеллонська бібліотека).

Безперечно, унікальні фонди Ягеллонської бібліотеки потребують ґрунтовного обстеження і дослідження, оскільки там є матеріали з історії та культури України. У відділі рукописів, наприклад, зберігаються автографи Мазепи на охоронних грамотах 1699 і 1705 р., автограф поеми Ю.Словацького «Мазепа». Рукописний фонд музичного відділу - 4 тис. од. зб.

Відділ аудіофонду БН має 20 тис. од. зб.: 17,5 тис. грамплатівок (з них 10 тис. до 1918 р.), 79 фоноваликів, 178 механічних нотних валиків, 1600 аудіолістів. БН збирає всю продукцію польських фірм, усі аудіодокументи полоніки: музичні записи, декламацію, виступи, курси іноземних мов, записи звукових ефектів. Це єдина бібліотека в Польщі, яка має право на отримання обов'язкового екземпляра звукозапису.

Для прослуховування записів є різноманітна апаратура: патефони, грамофони, піанола, найсучасніша техніка. Каталоги (алфавітний, систематичний, предметний) доволі повно відображають аудіофонди БН. Полоніку відбито до 1918 р. Нині для БО грамплатівок використовується програма NORMA. На картках зроблено БО третього ступеня докладності.

Вивчення досвіду організації аудіофонду в БН було дуже корисним, адже в нас зроблено тільки перші кроки в цьому напрямі. Від БН отримано зразки документів і програма БО, які допоможуть в організації аудіофонду НБУ.

Рідкісні фонди БН пропагуються факсимільними виданнями з колекцій бібліотеки та друкуванням каталогів виставок. Практика видання таких каталогів до ювілейних виставок, які влаштовувала наша бібліотека в 1995 р. (до 100-річчя Б.Лятошинського, 250-річчя М.Березовського, 100-річчя В.Костенка, 100-річчя Г.Верьовки), була слушною для оприлюднення унікальних нотних масивів НБУ.

Проведена автором статті зустріч зі студентами, майбутніми викладачами української мови, на кафедрі україністики Варшавського університету показала ве-

* Ірмолої - кодекс православного богослужіння на весь рік.

лику зацікавленість присутніх у розвитку зв'язків між кафедрою (зав. - проф. С.Козак) та НБУ, можливість допомоги з її боку в інформаційному пошуку документів музичної україніки на терені Польщі.

Накреслена програма співробітництва бібліотекарів музичного відділу БН і сектора нотних видань НБУ включає обмін інформацією про документи україніки

та полоніки, участь у дослідженні видань з музичного мистецтва в колекції Regia, підготовку фестивалю, наукової конференції, виставки й конкурсу молодих виконавців до 100-річчя від дня народження визначного українського композитора В.Косенка, який до підліткового віку жив у Варшаві. Підготовлено матеріали до видання каталогу його творів.

Хана-Лора Гоншіор

ЗІБРАННЯ СХІДНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОНДАХ БАВАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

За кількістю фондів Баварська державна бібліотека (БДБ) є центральною земельною й другою науковою універсальною бібліотекою Німеччини. Згідно з програмою забезпечення літературою Німецького науково-дослідного об'єднання (ННДО) паралельно з регіональними функціями виконує і позарегіональні. З 1949 р. - це центр ФРН з комплектування видань з питань історії, археології, візантиністики, музикознавства, мовознавства, культури, краєзнавства і фольклористики, що вийшли в Східній Європі, а також про цей регіон поза його межами. Поняття *Східна Європа* вживається тут у широкому розумінні й охоплює також Центральну та Південно-Східну Європу, включаючи Росію.

БДБ нагромаджує також літературу з галузей знань, які не належать до спеціальної тематики комплектування. Це мистецтво, релігія, філософія, право, екологія, економічні й соціальні науки, журнали й довідники з природознавства та медицини. Наприкінці 1995 р. зібрання східноєвропейської літератури мало близько 700 тис. томів.

Процес формування фонду розпочався з часів заснування бібліотеки (XVI ст.), але планомірним його комплектування стає тільки в середині XIX ст. Саме тоді створюються передумови для поповнення цієї збірки, чому сприяла організація при БДБ Слов'янського відділення. Його діяльність перервала друга світова війна. Від зруйнування бібліотеки у 1943 р. потерпіли цінні частини фонду східноєвропейської літератури. Лише в середині 50-х років деякою мірою нормалізувалася робота зі слов'янським зібранням, згодом розширеним до східноєвропейського.

Коли ННДО розпочало комплектування східноєвропейською літературою, стало можливим поряд з інтенсивним придбанням сучасних видань відновити втрачені під час війни частини фонду «Академіка» і «Тургія» (література з питань історії та географії Південно-Східної Європи). Згодом це зібрання перетворилося в найбільший спеціальний фонд не тільки БДБ, а й усієї Німеччини.

Журнальні масиви систематично комплектуються з середини XIX ст. Ядро зібрання становлять російські часописи й серіальні видання. Наприклад: *Чтения в Императорском обществе истории и древностей российских при Московском университете; Известия Императорского Русского географического общества; Отечес-*

твенные записки; Русская старина; Русский вестник; Сборник Русского исторического общества; Вестник Европы; Журнал Министерства народного просвещения тощо.

У колекції підібрано публікації й інших східнослов'янських країн. Приміром: *Киевская старина, Основа, Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка, Casopis Narodnigo Muzea, Casopis Matice Moravske, Cesky lid, Vestnik Kral. Ceske Spolecnosti Nauk, Slovansky prehled, Slovenske pohľady, Przegląd polski, Rozprawy Akademii Umiejetnosci, Rad Jugoslovenske Akad. Znanosti i Umjetnosti, Starine. Jugoslovenska Akad. Znanosti i Umjetnosti, Vjestnik Hrvatskoga Arheoloskoga Društva, Letopis Matice Srpske, Dom in svet, Ljubljanski zvon, Sbornik za narodni umotvorenija i narodopis* та ін.

Майже всі східнослов'янські журнали закладені в базу даних ЕОМ і в 1993 р. включені в чотиритомний *Каталог східноєвропейських журналів* (складається з алфавітної та систематичної частин і налічує 11378 назв). *Україніку*, як й інші частини фонду, в БДБ не відокремлено. Цей масив поповнюється і розширюється з 50-х років. Нині він один з кращих у німецьких бібліотеках. У ньому відбито й публікації повоєнного часу. Основне ядро - емігрантська література.

Переїзд Українського вільного університету з Праги до Мюнхена сприяв створенню численних політичних та культурних об'єднань. Значна частина їхньої видавничої продукції надходила в бібліотеку як обов'язковий примірник. Систематично одержувалися також публікації української еміграції з Канади, США, Південної Америки та Австралії, з Українського католицького університету св. Климента в Римі, з Радянської України. Літературою, що видається в країнах Східної Європи, комплектується Східноєвропейський відділ, а західною про країни Східної Європи поповнюється Загальний відділ комплектування БДБ.

Зі щорічних надходжень (приблизно 20 тис. томів) майже 75 % припадає на східноєвропейські видання (у 1995 р. надійшло 16125 томів). Найбільше видань з країн Східної Європи придбано коштом БДБ і ННДО.

Бібліотека як спеціальний центр з комплектування східноєвропейською літературою має змогу використовувати *міжнародний книгообмін*, де посередником виступає Об'єднання, і здійснювати його з 86 бібліотеками Східної Європи. З успіхом долаються труднощі комерційного книжкового ринку.

Ліквідація центрів продажу літератури ускладнила можливості конкуренції книготорговельних фірм з продукцією багатьох малих приватних чи